

POLITIET

ÅRSBERETNING KRIPOS

2008

Forord

Foto: Kripos/Danila Razin

Et nytt år er tilbakelagt, og det er ingenting som tyder på at aktivitetsnivået på Kripos kommer til å bli noe mindre det kommende året. Kripos bistår hver dag norsk politi på mange og viktige områder, og vi har i 2008 vært involvert i flere store saker.

Kripos skrev historie da vi høsten 2008 irettførte den første saken knyttet til krigsforbrytelser. Operasjon «Glatt fisk» avdekket et stort internasjonalt narkotikanettverk, og «lommemannen» ble omsider avslørt etter et enormt etterforskningsarbeid.

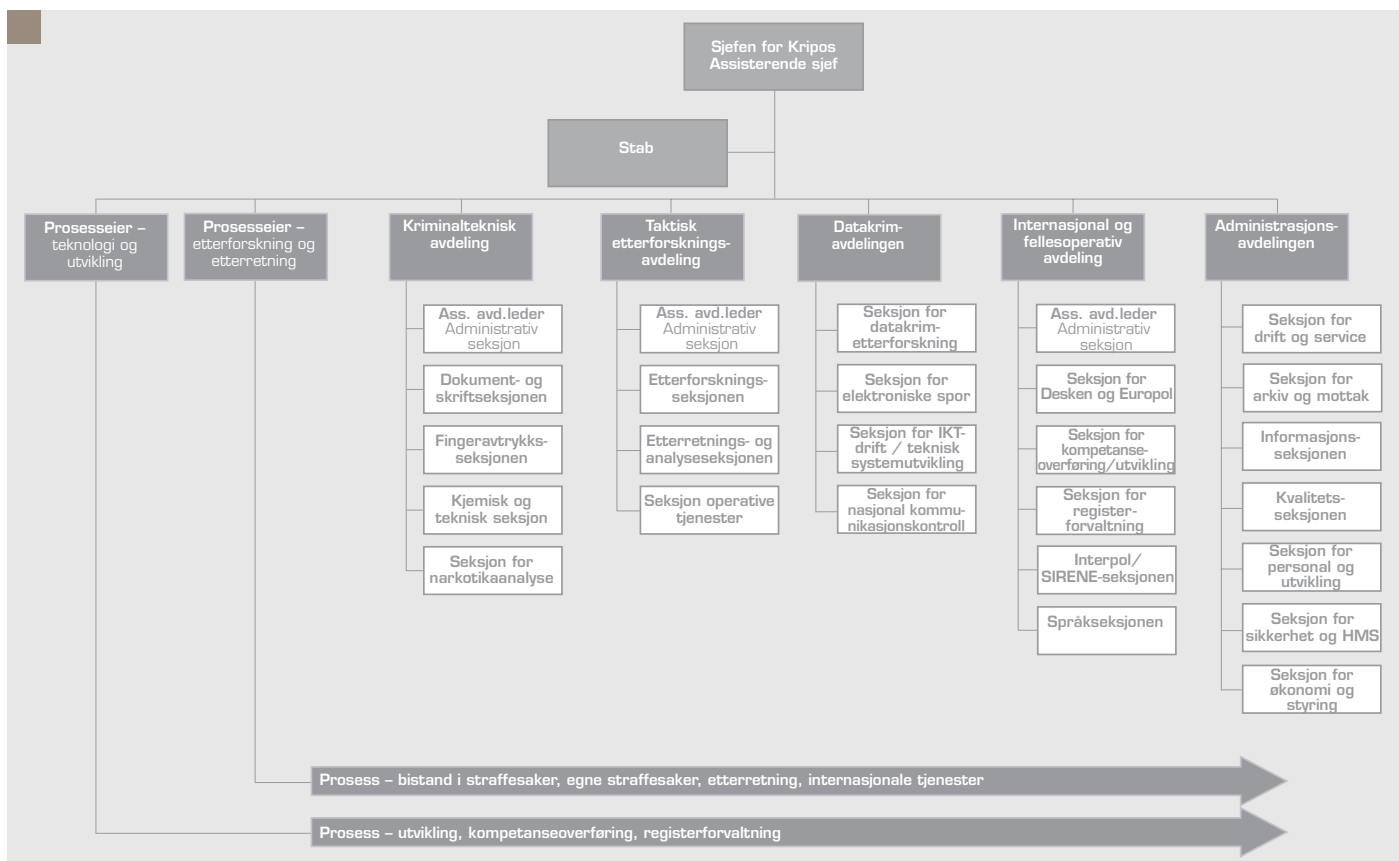
Dette er bare noen få av de sakene Kripos er involvert i, og som er viktige for oss fordi de bidrar til bekjempelse av den organiserte og alvorlige kriminaliteten. Samtidig viser de hvor viktig politisamarbeid er, både nasjonalt, og internasjonalt, for å kunne lykkes i utfordrende saker.

Det er også viktig å trekke frem lanseringen av politiets røde knapp som et eksempel på hvor man kan se nytten av forebyggende politiarbeid. For at vi skal kunne fortsette å yte den service som forventes, er stadig kompetanseheving nødvendig, og da er blant annet laboratoriesamarbeid og ny DNA-lovgivning elementer som gjør dette mulig.

Det er stor interesse for Kripos' virksomhet i mediene, og våre folk gjør et godt stykke arbeid i nært samarbeid med lokale politidistrikt, og med politi i utlandet.

Jeg ser tilbake på 2008 med tilfredshet. Kripos med sine snart 500 ansatte utgjør en forskjell, og vi bidrar etter beste evne i bekjempelsen av organisert og annen alvorlig kriminalitet. Det skal vi fortsette med i 2009.

Odd Olsen Ingerø
Odd Olsen Ingerø

Virksomhetsbeskrivelse

Kripos er et kompetansesenter for norsk politi som har som hovedmål å forebygge og bekjempe organisert og annen alvorlig kriminalitet. Organet etterforsker og fører i retten komplekse og alvorlige saker innen organisert kriminalitet og yter bistand innen taktisk og teknisk etterforskning. Kripos ivaretar funksjonen som nasjonalt kriminalteknisk laboratorium og er behandlingsansvarlig for sentrale informasjonssystemer. Videre er Kripos kontaktpunktet mellom norsk og utenlandsk politi og ivaretar oppgaver som følger av internasjonale konvensjoner og avtaler.

Kripos' hovedarbeidsområder
Kripos' hovedansvarsområde er todelt: Kripos skal være et sentralt bistandsorgan for norsk politi med spisskompetanse innen teknisk og taktisk etterforskning samt nasjonalt og internasjonalt politisamarbeid. I tillegg skal Kripos etterforske egne saker som gjelder organisert og annen alvorlig kriminalitet.

■ Taktisk etterforskning

Kripos har spisskompetanse og yter bistand innen etterforskningsledelse, generell taktisk etterforskning (som avhør og prosjektledelse) og operativ kriminalanalyse.

■ Teknisk etterforskning

Det nasjonale kriminallaboratoriet utfører undersøkelser og analyser av spormateriale fra alle typer straffesaker. Kripos gjennomfører også åstedsundersøkelser etter anmodning fra politidistriktene.

■ Kriminaletterretning

Kripos samler inn, bearbeider og analyser informasjon om kriminelle nettverk og aktører med det formål å initiere straffesaker, gi oppdatert informasjon til politidistriktene samt utarbeide trusselurderinger.

■ Andre nasjonale oppgaver

Kripos er ansvarlig for å forvalte og utvikle flere av politiets sentrale arbeidsregistre og informasjonssystemer. Som nasjonalt kompetansesenter driver Kripos utstrakt kompetanseoverføring til politidistriktene gjennom kurs, foredrag, besøk og hospitering. Kripos leder også den nasjonale identifiseringsgruppen som mobiliseres ved ulykker og katastrofer.

■ Internasjonalt politisamarbeid

Kripos har ansvar for å ivareta den løpende kontakten med utenlandsk politi

og andre samarbeidspartnere. Organet er det nasjonale kontaktpunktet for internasjonalt politisamarbeid og har ansvar for kontakten med:

- Interpol
- Europol
- Schengen informasjonssystem (SIS)
- Frontex
- Baltic Sea Task Force
- Baltic Sea Region Border Control Cooperation
- sambandspersoner i 24 land tilknyttet PTN-samarbeidet (politi og toll i Norden)

Ved utgangen av 2008 var det om lag 470 personer ansatt ved Kripos. Halvparten er politiutdannet, mens de øvrige er sivilt ansatte.

Kripos ble i 2008 tildelt totalt 333 millioner kroner. Dette beløpet inkluderer inntekter, refusjoner, overskridelsesfullmakter og øremerkede midler til blant annet Rådet for organisert kriminalitet, tiltak knyttet til oppfølging av Faremorrapporten om seksuelle overgrep på Internett og opprettelsen av nasjonal kommunikasjonsskontroll ved Kripos.

Brannen på Gulskogen i Drammen

■ Søndag morgen 9. november 2008 ble 13 personer evakuert da det brøt ut brann i et stort bolighus. Politiet fikk melding om brannen i Stasjonsgata 36 kl. 0500.

Under utrykningen til åstedet fikk politipatruljen opplyst at fire personer var registrert på adressen, men etter hvert skulle det vise seg at det bodde hele 22 personer i huset. Samtlige beboere viste seg å være polske gjestearbeidere. Det å få kontroll på så mange beboeres oppholdssted og bevegelser i forkant av en brann, er i seg selv en stor oppgave. Arbeidet ble ikke enklere da det viste seg at det var nødvendig med tolketjenester i så godt som alle avhør av de brannlidte.

Kripes ble tilkalt, og ankom samme dag som brannen oppstod, for å bistå ved de kriminaltekniske undersøkelsene på brannstedet. Synet som møtte kriminalteknikerne ved ankomst, ga få eller ingen forhåpninger om å påvise arnestedet og finne brannårsaken. Brannskadene var enorme, og i store deler av bygningen lå både første, andre og tredje etasje i en eneste haug av sammenraste bygningsdeler og forkullede brannrester. De store skadene gjorde også jobben risikabel på grunn av faren for ytterligere sammenstyrtninger av gjenstående etasjeskillere og vegger, og faren for at to piper og en brannmur i tredje etasje skulle falle ned.

Man konsentrerte seg i første fase av åstedsarbeidet om å søke etter de savnede beboerne. Med god assistanse fra brannvesenets snorkelbil og en gravemaskin ble de syv savnede funnet og hentet ut fra brannstedet i løpet av de to påfølgende dagene. I søkene etter omkomne ble det også brukt en kriminalsøkshund. Hunden viste seg å være et effektivt hjelpemiddel, og markerte på de to siste savnede, som lå dypest i brannrestene. Den polske konsulen beskrev politiets arbeid som «veldig profesjonelt» da han uttalte seg på en pressekonferanse i forbindelse med branntredien. Identiteten til de omkomne ble fastslått på bakgrunn av ante mortem-opplysninger som ble innhentet fra slektninger i Polen. I Polen oppbevarer alle sine egne tannjournaler hjemme, og det var derfor relativt enkelt å skaffe tilveie disse via slektninger. Journalene var imidlertid ikke like detaljerte som i Norge. Det fantes heller ingen røntgenbilder, og de odontologiske konklusjonene ble derfor ikke «sterke». De omkomnes identitet ble til slutt fastslått på bakgrunn av DNA-profiler. I tillegg støttet man seg til tanndata, medisinske opplysninger som informasjon om tidligere operasjoner, og kriminaltekniske funn som smykker og ringer.

Brannstedet, som også bød på mange utfordringer etter at det var blitt «kaldt», er nå gjenstand for videre etterforskning. Til tross for de store brannskadene er det gjort flere interessante funn.

Operasjon «Glatt fisk»

■ Høsten 2007 startet Kripos etterforskning på bakgrunn av mistanke om at et organisert kriminelt nettverk innførte store mengder narkotika til Norge.

Etterforskningen rettet seg innledningsvis mot norske aktører, men målet var også å avdekke de grenseoverskridende elementene og identifisere utenlandske aktører. Etter hvert som etterforskningen avdekket kontakt mellom norske og utenlandske aktører, søkte Kripos bistand fra utenlandske politimyndigheter for å skaffe ytterligere bevis i saken. Etterforskningen ga skjeellig grunn til mistanke om at kriminelle grupperinger både i Sverige, Nederland og Tyskland hadde direkte forbindelse til de norske aktørene, og at disse samarbeidet om innførsel av narkotika til Norge.

27. september 2007 ga etterforskningen for første gang konkret resultatet, ved at ca. 170 kg hasj ble beslaglagt ved Kongsvinger. Kripos hadde mistanke om at en norsk bakmann hadde gitt i oppdrag å hente partiet i Sverige. Kureren, som kjørte en noregregistrert leiebil, parkerte bilen på Solvalla utenfor Stockholm, hvor den ble hentet av mistenkte på svensk side. Fire bager med hasj ble plassert i bagasjerommet, hvoretter bilen ble kjørt tilbake til Solvalla og igjen overlatt til den norske kureren. Bilen med hasjen ble stanset på norsk side av grensen, og sjåføren pågrepet på fersk gjerning. To andre nordmenn, som kjørte følgebil over grensen, ble ikke pågrepet da. En av dem ble pågrepet i september 2008, mens den siste ennå er på frifot. Etterforskningen mot den norske oppdragsgiveren, samt mot leverandørledet på svensk side, fortsatte utover høsten 2007 og våren 2008.

En etnisk marokkaner bosatt i Nederland, som hadde kontakt med sentrale aktører både på norsk og svensk side, ble etter hvert mistenkt for å stå bak leveranser til flere mottakere i både Norge og Sverige.

Kripos startet våren 2008 etterforskning mot flere personer i Norge som vi mistenkte skulle motta narkotika fra den samme leverandøren i Nederland. 16. april 2008 ga også denne delen av etterforskningen konkrete resultater ved at ca. 150 kg hasj ble beslaglagt på Hamar mens narkotikapartiet var under omlasting fra en nederlandskregistrert trailer til en noregregistrert personbil. Fire personer ble pågrepet på fersk gjerning, herunder trailersjåføren, som var nederlandsk statsborger. De tre andre var etniske marokkanere, to av dem fast bosatt i Norge og den tredje i Spania. Gjennom den videre etterforskningen klarte Kripos, med bistand fra nederlandsk politi, å identifisere flere per-

soner i både transport- og leverandørledet. Så langt er to av disse begjært utlevert fra Nederland for videre straffeforfølgning i Norge.

6. juni 2008 ble det observert at en antatt hovedmann på norsk side overleverte det som senere viste seg å være 5,25 millioner norske kroner, til en tysk statsborger. Overleveringen skjedde i Oslo sentrum. Den tyske statsborgeren hadde dagen før mottatt 1 million norske kroner av en annen nordmann. Om kvelden 6. juni ble tyskeren pågrepet på et hotellrom i Oslo, hvor det også ble beslaglagt 6,25 millioner kroner i kontanter. 9. juni ble de to nordmennene pågrepet. Den ene er

samme person som også mistenkes for å stå bak innførselen av ca. 170 kg hasj. Under ransaking hos den andre nordmannen ble det beslaglagt ca. 13 kg. kokain, ca 400 kg. hasj og tre grovkalibrede, uregistrerte våpen, samt ytterligere ca. 1,1 millioner norske kroner.

Svenske politimyndigheter startet egen etterforskning høsten 2007, og utover våren 2008 ble det gjort flere store hasjbeslag i Sverige, og flere kurerer ble pågrepet.

20. september 2008 kulminerte etterforskningen med beslag av ca 50 kg. amfetamin i tillegg til en større mengde hasj. En rekke personer som var mistenkt for å stå bak flere av narkotikatransportene til Sverige og Norge, ble da pågrepet. Samme dag ble også den mistenkte bakmannen i Nederland pågrepet, etter bistand fra nederlandske politi. Han er nå utlevert til Sverige for videre straffeforfølgning der.

Det understrekes at det foreløpig ikke er tatt ut tiltale mot noen av de involverte, og at det følgelig ikke er tatt stilling til

spørsmålet om straffeskyld. Uavhengig av hvem som til slutt blir domfelt i saken, og uavhengig av hvilken straff domstolene utmåler, har etterforskningen gitt gode resultater gjennom de beslag som er gjort. Til sammen er ca 720 kg. hasj og ca 13 kg. kokain forhindre fra å bli spredt på det norske narkotikamarkedet. Ut fra gjeldende priser på salgsdoser på gatenivå har denne mengden narkotika til sammen en illegal verdi på ca. 85 millioner norske kroner. Gjennom beslaget har det følgelig også lyktes å forhindre en potensielt stor illegal vinning for bakmennene, noe som er et selvstendig mål i kriminalitetsbekjempelsen. Dersom domstolene finner at kontantbeløpene på til sammen 6,25 millioner stammer fra illegal virksomhet, skal også disse pengene inndras. I tillegg kommer de nevnte beslagene som er gjort i Sverige, og som utvilsomt har en positiv effekt også for narkotikabekjempelsen i Norge.

Marihuana-plantasjer i Norge

I perioden 2007 til 2008 ble det i Norge avdekket til sammen 47 marihuana-plantasjer i Norge. Totalt ble det pågrepet ca. 110 personer i disse sakene, de fleste av vietnamesisk opprinnelse. Det ble beslaglagt plantasjer i 11 politidistrikter, hovedsakelig på Østlandet, og plantasjene lå i områder hvor de var vanskelige å oppdage.

Det er ikke registrert beslag av plantasjer etter april 2008, den siste plantasjen ble beslaglagt i Oslo. Alle sakene ble etterforsket ved de respektive politidistrikt, og de fleste sakene er nå ferdig etterforsket. Ut fra tall Kripas har fått, er 25 av sakene nå påtalemessig avgjort.

Man har gjennom arbeidet med disse sakene erfart at cannabisproduksjon i hus også er et problem i blant annet England, Skottland og Canada, og man har avdekket plantasjer i Sverige og Danmark.

Internasjonalt laboratoriesamarbeid

ENFSI (European Network of Forensic Science Institutes) ble startet i 1993 som et samarbeid mellom laboratoriene i ti europeiske land, deriblant Norge. I dag består organisasjonen av 55 laboratorier fra 33 land. ENFSI har et valgt styre på fem personer og et fast sekretariat.

For Kriminalteknisk avdeling er deltakelse i ENFSI en nødvendighet. Med begrensede muligheter til egenfinansiert forskning og utvikling er dette en uunnværlig kilde for faglig påfyll. Organisasjonens viktigste samarbeidsfora er 16 ulike arbeidsgrupper. Disse møtes en til to ganger per år og diskuterer faglige spørsmål, ivaretar opplæring og kompetanse, og utarbeider såkalte mønsterpraksiser (Best Practice Manuals). Kriminalteknisk avdeling er fast representert i 12 av disse arbeidsgruppene.

Disse arbeidsgruppene er: *Brann, Dokumenter, Eksplosiver, Fiber, Fingeravtrykk, Glass, Håndskrift, Lakk og maling, Narkotika, Overflatespor, Våpen og åsted*. To av våre representanter sitter i respektive styre, mens en er valgt leder.

ENFSI hadde et mål om å bli anerkjent som en offisiell samarbeidspartner overfor EU. Dette skjedde i desember 2008. Et annet mål er å bringe kvaliteten på de kriminaltekniske tjenester i Europa opp på et akseptabelt nivå. Et av kriteriene for medlemskap er at man skal være akkreditert eller ha en forpliktende plan om å søke akkreditering i nær fremtid. Kriminalteknisk avdeling ble første gang akkreditert i 2005, og utvidet i 2008 omfanget med tre nye fagområder.

«Lommemannen»

■ Sommeren 2003 fikk Kripos henvendelse fra Follo politidistrikt om å bistå dem i jakten på en serieforbryter med en spesiell gjerningsmodus. Han oppsøkte unge gutter i 6–12-årsalderen for å få hjelp til å finne noe han hadde «mistet» og forsøkte blant annet å få dem til å putte hendene i lommen sin.

Etter grundig etterforskning i 2003–2004 hadde man avdekket ca. 80 saker hvor tilsvarende handlingsmåte var brukt. I flere av sakene var det begått alvorlige overgrep mot barna, som falt under strl. § 195 om seksuell omgang med barn under 14 år. Sakene strakk seg over perioden 2001–2003.

Saken kom ut i media, og overgrepene stanset opp i en periode. Høsten 2003 ble det satt ned en sentral etterforskningsgruppe som ble styrt av Follo

politidistrikt, og hvor Kripos bisto med en etterforskningsleder og flere etterforskere. Man kom imidlertid ikke nærmere gjerningsmannen, og man hadde heller ingen sikre, tekniske bevis på at det var samme mann som hadde begått disse overgrepene. En del tidligere pedofilidømte personer ble sjekket i saken, og flere kunne utelukkes. I tillegg ble navngitte personer sjekket ut, en del av disse på bakgrunn av tegningen som ble offentliggjort. Våren 2004 ga man informasjon til alle politidistriktene om status i saken og hvor det ble bedt om at nye, tilsvarende tilfeller måtte varsles Kripos eller Follo politidistrikt umiddelbart.

I februar 2006 kom det inn meldinger til Kripos om at det var blitt begått nye overgrep med samme handlingsmåte.

I noen av disse sakene hadde man også sikret DNA-profilen til «lommemannen». Dermed gjenopptok man etterforskningen med en sentral etterforskningsgruppe. Denne gangen fant man fem saker med samme DNA, og gjerningene kunne dateres helt tilbake til 1995. Til sammen hadde man nå over 100 saker med tilsvarende modus, spredt over hele Sør-Norge.

I en sak i Oslo fant man likheter til flere saker i Bergen på 1990-tallet. Etter hvert fikk man inn et tips om en navngitt

person som hadde blitt pågrepet i Bergen i 1999, mistenkt for seksuelle overgrep mot barn i en badstue. Frem til dette tipset kom, sent høsten 2007, hadde man lagt ned et enormt etterforskningsarbeid, og man hadde en liste på over 1 000 navn som man ønsket å sjekke i saken.

Tipset gav et gjennombrudd, og tidlig i januar 2008 ble det gjennomført en hemmelig ransaking hvor det ble sikret DNA-spor hos den mistenkte. Disse stemte overens med DNA-profilen man hadde fra de fem sakene hvor det var sikret DNA-materiale fra gjerningsmannen. Mannen ble pågrepet fredag 11. januar 2008.

I løpet av 2008 ble det gjennomført en omfattende etterforskning, men det gjentar ennå mye arbeid. Til nå er det tatt ut siktelse for ca. 40 forhold. Etterforskningsgruppen satte 1. april 2009 som frist for innhenting av opplysninger, og avsluttet etter dette innhenting av ny informasjon. På grunnlag av det foreliggende materialet blir det tatt ut en endelig tiltale. Det er i dag ikke mulig å si hvor mange saker den endelige tiltalen vil omfatte.

Ny DNA-lovgivning

Med virkning fra 1. september 2008 ble ny DNA-lovgivning innført. Dette betyr at adgangen til å foreta DNA-registrering av personer som er ilagt straffereaksjon, er utvidet¹. Det er også gitt anledning til å registrere DNA-prøver av mistenkte og siktede hvor det foreligger skjellig grunn til mistanke om straffbart forhold, i et etterforskningsregister.

DNA-registeret består av et identitetsregister, et etterforskningsregister og et sporregister. Alle registrene er gjensidig søkbare. Myndighetenes målsetning er at dette skal bidra til en mer effektiv etterforskning og øke mulighetene for å oppklare flere saker. Intensjonen er blant annet at det skal bli lettere å oppklare forbrytelser som rammer folk flest, som vinningskriminalitet. Med den utvidede adgangen til registrering vil også flere DNA-profiler bli søkt mot sporregisteret, noe som igjen vil gi økt mulighet for oppklaring av alvorlige saker som drap, voldtekter, narkotikaforbrytelser m.v. Politidirektoratet har ledet DNA-prosjektet. Kripos har bidratt vesentlig med prosjektpersonell og fagpersoner i forbindelse med utvikling av nye DNA-prøvesett, nytt åstedsmateriell og kompetanseutvikling. Ikke minst har Kripos' bidrag vært sentralt i utviklingen av nye IKT-løsninger og tilretteleggingen av behandlingsansvaret for DNA-registeret.

Politidistriktene har i stor utstrekning utnyttet mulighetene den nye DNA-reformen gir, og tatt en rekke DNA-prøver. Det er meget tilfredsstillende å se at den nye DNA-reformen kan bidra til å oppklare flere saker ved hjelp av DNA, både alvorlige saker og saker som kan defineres som «hverdagskriminalitet». Vi ser stadig oftere at personer kan knyttes til enkeltsaker eller serier av saker. Nedenfor følger to eksempler som viser dette.

Eksempel 1

Hordaland politidistrikt besluttet innhenting av biologisk materiale fra en omreisende kriminell, mistenkt for grovt tyveri fra villa, narkotikabesittelse og simpelt heleri. Vedkommendes DNA-profil ble registrert og overført til identitetsregisteret med bakgrunn i dom av 13. november 2008 ved Bergen tingrett. Søk mot sporregisteret identifiserte 12 spor, hovedsakelig knyttet til grove tyverier fra villaer på Øst- og Vestlandet.

Eksempel 2

I en voldtektsak fra Sør-Trøndelag i november 2008 ble det sikret spor på åstedet. Sporprofilen fra den angivelige gjerningsmannen ble funnet å være identisk med en profil som var innhentet fra en mistenkt i en narkotikasak fra september 2008, og som var registrert i etterforskningsregisteret. Gjerningsmannen hadde bostedsadresse på Østlandet.

¹ Riksadvokaten har i retningslinjer av 15.8.2008 foreløpig begrenset adgangen for registrering i identitetsregisteret til de tilfellene hvor vedkommende er dømt til frihetsstraff i mer enn 60 dager, eller hvor vedkommende har fått en reaksjon i form av dom eller forelegg etter å ha vært registrert i etterforskningsregisteret.

ID-arbeid – 126 identifiseringsoppdrag, 141 døde personer

Kripos leder den nasjonale identifiseringsgruppen som har til oppgave å identifisere omkomne ved store ulykker/katastrofer. I tillegg har identifiseringsgruppen knyttet til seg fagpersonell i Bergen, Oslo, Tromsø og Trondheim. Dette inkluderer kriminalteknikere, rettsmedisinere, rettsodontologer, taktiske etterforskere og kontorpersoneell.

I 2008 deltok ID-gruppen i 126 identifiseringsoppdrag i Norge hvor det til sammen var 141 døde personer, med andre ord en økning på 21 saker i forhold til 2007. Tallene viser at vi de siste årene har hatt en jevn økning av ID-saker. Vi har i tillegg behandlet 55 ID-saker fra utlandet mot 22 i 2007. Også her er det en markert økning.

Av spesielle saker kan nevnes:

- 20.3.2008 ble fem mennesker meldt saknet etter at et leilighetskompleks i Ålesund kollapset. Basert på tannopplysninger og medisinske funn samt tidlig innhenting av AM-data (opplysninger om de savnede) ble samtlige raskt identifisert.

- 27.6.2008 anmodet Interpol om bistand i forbindelse med en fergeulykke forårsaket av en tyfon som rammet Filippinene 22.6.2008, og hvor det ble meldt om 860 savnede personer. ID-gruppen bisto med en tjenestemann i Filippinene i 3,5 måneder.

- På slutten av året skjedde tre tragiske branner på kort tid. I Drammen døde syv polske borgere i en husbrann. Kort etter oppsto brann i et leilighetskompleks i Urtegate i Oslo, og seks personer omkom. De døde var fra fem forskjellige nasjoner. Siste brannen var i Herøy kommune, hvor fire ungdommer omkom i en boligbrann.

Internasjonalt har Kripos formannskapet i Interpols' DVI Steering Group som nå har sluttført arbeidet med en ny og oppdatert DVI-veileder samt kvalitetskontrollert de nye AM- og PM-skjemaene. Kripos var også vertskap for Steering Group-møte i Oslo i oktober, hvor det samtidig ble arrangert et nasjonalt ID-seminar.

Kripos deltar også i en arbeidsgruppe som skal utarbeide en evalueringsrapport etter flomkatastrofen i Sørøst-Asia.

Det nordiske samarbeidet fortsetter med årlige møter. En arbeidsgruppe avsluttet i løpet av året sitt arbeid med en nordisk sporsikringspakke for ID-åsted.

Første domfellelse for krigsforbrytelser i Oslo tingrett

Den 42 år gamle mannen stod høsten 2008 tiltalt for forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser mot sivile i perioden fra mai til august 1992. Tiltalen omfattet 18 tilfeller av ulovlig innesperring og fengsling, to tilfeller av tortur og ett tilfelle av voldtekt.

Etterforskning av krigsforbrytelser, folkemord og forbrytelser mot menneskeheten

Kripos har det nasjonale ansvaret for etterforskning av krigsforbrytelser, folkemord og forbrytelser mot menneskeheten. I de fleste tilfeller vil dette omhandle norske eller utenlandske statsborgere bosatt i Norge som mistenkes for å ha begått internasjonale forbrytelser i et annet land. Det kan også være at Kripos blir anmodet om å etterforske personer uten tilknytning til Norge. De aktuelle forbrytelsene er som regel begått i et stort omfang og er knyttet til væpnede konflikter eller har en politisk dimensjon. Samtidig er forbrytelsene ofte knyttet til myndighetspersoner eller organiserte enheter. Forbrytelsen har som regel funnet sted for flere år siden, og åstedet kan være fjernt og vanskelig tilgjengelig fra Norge. Etterforskning av internasjonale forbrytelser er derfor ofte tidkrevende og utfordrende. Et godt, internasjonalt samarbeid er særdeles viktig i denne sammenheng.

Forbrytelsene i tiltalen ble begått som ledd i en rekke av flere andre overgrep mot serbiske sivile fanger i en interneringsleir. Fangene ble holdt innesperret under svært dårlige forhold. De ble blant annet utsatt for gjentatt voldsbruk som slag, spark, brennmerking med sigaretter, bruk av nåler under neglene i avhørssituasjoner og seksuelle overgrep. Enkelte ble drept.

Kripos innledet etterforskning av saken i desember 2006 og pågrep mannen i mai 2007. Etterforskningen har i all hovedsak blitt foretatt i utlandet. En rekke vitner og fornærmede fra et titalls land er avhørt, og

det er foretatt åstedsundersøkelser i Bosnia-Hercegovina. I tillegg har vi hatt et utstrakt samarbeid med utenlandske politimyndigheter, spesialdomstoler og FNs krigsforbryterdomstol for det tidligere Jugoslavia. Rettssaken ble gjennomført i Oslo tingrett og var den første krigsforbrytersaken som ble ført for en norsk domstol siden rettsoppjøret etter andre verdenskrig. Tiltalte ble dømt til fem års fengsel samt betaling av oppreisning for krigsforbrytelser. Han ble frikjent for forbrytelser mot menneskeheten og tilfellene av tortur og voldtekt. Dommen er anket.

Soningsoverføringer

Overføring av domfelte personer for gjennomføring av straff i vedkommendes hjemland har vært et prioritert politisk virkemiddel for å få ned soningskøene i norske fengsler. Prosessen startes som regel ved at den domfelte selv søker om overføring, men det er også åpnet for at soningsoverføring kan skje uten vedkommendes samtykke. Det er en forutsetning for overføring uten samtykke at det foreligger et utvisningsvedtak. I Norge er det Justisdepartementet ved Kriminalomsorgsavdelingen som behandler sakene. Den praktiske gjennomføringen av soningsoverføringen har mange likhetstrekk med en utleveringssak. Interpol-kontoret ved Kripos blir involvert ved at vi varsles av Justisdepartementet om at soningsoverføring er besluttet. Vi anmoder da politiet i personens hjemland om å hente vedkommende, og koordinerer dette med fengselet og lokalt, norsk politi.

Soningsoverføring kan skje til og fra land som har ratifisert den europeiske overføringskonvensjonen, noe 63 land har gjort. Overføring til de nordiske land skjer i medhold av lov om fullbyrding av nordiske straffedommer av 15. november 1963. Generelt sett er det mange overføringer til Litauen og Nederland. I 2008 gjennomførte vi en overføring til Polen, hvor polske myndigheter kom med eget transportfly og hentet flere fanger samtidig. En lignende transport ble også gjennomført i 2007. Soningsoverføringene ble på denne måten gjennomført svært effektivt. Det finnes også noen saker hvor det er norske borgere som blir overført fra utlandet for straffgjennomføring i Norge. Vi fikk blant annet overført en norsk borger fra Japan i 2008.

Nettbankbedragerier

Gjennom hele 2007 og deler av 2008 etterforsket Kripos saker der kriminelle via bankkunders datamaskiner tappet bankkontoer for penger. Ved å infisere nettbankkunders PC med skadelig programvare kunne de kriminelle overvåke og manipulere aktivitet på datamaskinen, for så å foreta urettmessige transaksjoner.

I Norge ble nettbankkunder tappet for til sammen 612 000 kroner, og totalt ble det forsøkt tappet nær fire millioner kroner. Fremgangsmåten er kjent fra hele Europa, og en rekke land har hatt omfattende etterforskning i tilsvarende saker. Endrede sikkerhetsrutiner hos bankene og politiets etterforskning har trolig medvirket til at denne utviklingen har avtatt, og i 2008 ble det ikke avdekket nye saker i Norge. En rekke nordmenn har vært involvert i sakene ved at de har medvirket til å trans-

portere det straffbare utbytte til utlandet. Disse mellommennene er rekruttert som såkalte «pengemuldyr», oftest kun for et par transaksjoner. Det dreier seg trolig om hundrevis av personer i Europa som har latt seg verve til denne aktiviteten, og verving pågår fortsatt.

De norske borgerne som har vært involvert, har vært etterforsket for heleri (hvitvasking av utbytte) - enten av Kripos eller lokalt politidistrikt. Kripos har prosedert tre saker for domstolen, og det foreligger rettskraftig dom i to saker. Ingen bakmenn er så langt tatt i sakene. Kripos har i tillegg utferdiget forelegg mot en rekke personer for simpelt heleri.

- Nordhordland tingrett, 30. januar 2009
Tiltalte ble dømt for grovt heleri/hvitvasking av kr 141 664 til betinget

fengsel i 60 dager, inndragning av vinning, erstatning til DnBNOR på kr 75 000 og saksomkostninger på kr 8 000.

- Drammen tingrett, 4. februar 2009
Tiltalte ble dømt for grovt heleri/hvitvasking av kr 186 289 til ubetinget fengsel i 45 dager, inndragning av vinning på kr 7 000 og saksomkostninger på kr 5 000.
- Oslo tingrett, 11. mars 2009
Tiltalte ble dømt for grovt heleri/hvitvasking av kr 149 000 til fengsel i 45 dager, inndragning av vinning på kr 4 429, erstatning til DnBNOR på kr 55 357 og saksomkostninger på kr 2 000.
Dommen er anket av domfelte.

Utleveringssak

En 41 år gammel bosnisk statsborger med muslimsk bakgrunn, som har vært bosatt i Norge siden 1997, ble pågrepet av Kripos og varetektsfengslet i april 2007 på bakgrunn av en internasjonal etterlysning fra Bosnia-Hercegovina. Kort tid etter pågripelsen fremsatte Bosnia-Hercegovina en formell utleveringsbegjæring. Kripos har arbeidet med å belyse det faktiske grunnlaget for utleveringsvilkårene. Bosnieren er siktet for å ha begått krigsforbrytelser overfor sivile fanger fra fangeleiren Drmeljevo i Vest-Bosnia i 1994. Bosnieren er anklaget for ved to anledninger å ha tatt fanger ut av fangeleiren og utsatt dem for mishandling, ulovlig frihetsberøvelse med ualminnelige lidelser, og tvangsarbeid. Frostating lagmannsrett besluttet i kjennelse av 8. desember 2008 at vilkårene var til stede for å utlevere bosnieren til Bosnia-Hercegovina for videre etterforskning for krigsforbrytelser. Lagmannsrettens kjennelse fraviker Sunnmøre tingretts kjennelse av 20. juni 2008. Tingretten kom til at vilkårene for å utlevere siktede til Bosnia-Hercegovina ikke var til stede, med begrunnelse om at en utlevering av siktede for eventuell soning i Zenica fengsel ville være i strid med grunnleggende humanitære hensyn, jf. utleveringsloven § 7. Lagmannsretten tillot derimot utlevering av siktede, under forutsetning av at soning av eventuell fengselsstraff ikke skjer i Zenica fengsel.

Lagmannsrettens kjennelse ble anket av siktede og vurdert av Høyesteretts ankeutvalg. Ankeutvalget forkastet deler av anken, og henviste resten til muntlig behandling av Høyesterett i avdeling. I kjennelse av 7. mai 2009 opphevet Høyesterett lagmannsrettens kjennelse grunnet feil lovtolkning av utleveringsloven § 10 nr. 2 og straffeloven av 1902 § 225 vedrørende en av sakens to hendelser. Formelt sett må derfor lagmannsretten behandle påtalemyndighetens anke over tingrettens kjennelse på nytt. Så snart det foreligger en rettskraftig kjennelse, sender påtalemyndigheten saken til Justis- og politidepartementet, som skal beslutte om mannen skal utleveres. Departementets avgjørelse kan påklages til Kongen i statsråd.

Drapene på Vollheim gård i Søndre Land

■ Mandag 7. januar 2008 ba Vestoppland politidistrikt Kripós om bistand til etterforskning av en drapssak etter at de hadde funnet en død mann i låven på et småbruk i Søndre Land.

Lokalt politi kjente godt til småbruket, for det hadde tidligere vært flere politiaksjoner mot stedet grunnet mistanke om narkotikaforbrytelser og vinningskriminalitet. Det ble anmodet om bistand fra Kripós, og det ble innvilget både teknisk og taktisk bistand.

Mannen var skutt med fire skudd og ble identifisert til å være en 36 år gammel mann, opprinnelig fra Jevnaker. Han hadde bodd på småbruket en tid og var kamerat av dem som bodde der fast. Da Kripós ankom Gjøvik, var allerede fire personer – tre menn og en kvinne – pågrepet.

Alle ble siktet for drapet på 36-åringen.

En av de siktede, en 31 år gammel mann fra Grenlandsområdet, erkjente i det første avhøret at det var han som hadde skutt personen på låven. Dette hadde han gjort helt alene, og ingen av de andre siktede kjente noe til hva som hadde skjedd. Politiet fikk mistanke om at denne forklaringen var uriktig, og at 31-åringen ønsket å ta på seg hele ansvaret for drapet og forsøke å beskytte de andre siktede for straffeansvar. Denne mistanken ble styrket da en av de andre siktede, en 34 år gammel mann som bodde fast på småbruket,

forklarte at han hadde vært til stede da mannen ble skutt. Han bekreftet også at det var 31-åringen som hadde avfyrt skuddene. Politiets etterforskning ga klare holdepunkter for at drapet var overlagt, og at alle de fire siktede kjente til drapet og hadde deltatt i planleggingen av det.

For noen år siden hadde det bodd en mann på denne gården. Denne mannen hadde vært en del av gjengen som bodde på småbruket, og var kjent både for rusmisbruk og vinningskriminalitet. Denne personen forsvant relativt plutselig. Han var verken etterlyst av politiet eller famili-

en sin, men da politiet kontaktet familien, kunne de fortelle at de ikke hadde sett ham på halvannet år. De fant ikke noe unaturlig i dette siden han var rusmisbruker og det tidligere hadde gått lang tid mellom hver gang de traff ham. De hadde fått tekstmeldinger fra ham senest julen 2007, så de antok at han var i live. Den 23. januar 2008 ble mannen funnet død i en brønn like ved småbruket. I avhør erkjente 34-åringen at han hadde satt en overdose heroin på mannen, men at det var noen av de andre som bodde på småbruket, som hadde kastet ham i brønnen og dekket ham til. Det hører også med til saken at en av de fastboende på småbruket urettmessig mottok avdødes uføretrygd i halvannet år.

Etterforskningen førte til at fem personer ble tiltalt for overlagt drap eller medvirking til overlagt drap. I tillegg er noen av dem også tiltalt for to grove ran og trygdesvindel. Rettsaken startet 19. januar 2009

ved Gjøvik tingrett, Lillehammer, og dom i saken falt 26.03.2009:

Tiltalte nr. 1: 21 års fengsel
Tiltalte nr. 2: 18 års fengsel
Tiltalte nr. 3: 17 års fengsel
Tiltalte nr. 4: Forvaring i 19 år, med en minstetid på 10 år
Tiltalte nr. 5: Forvaring i 18 år, med en minstetid på 10 år

Alle de tiltalte har anket dommen og saken skal opp for Eidsivating lagmannsrett den 2. november 2009.

Tyvegods fra Norge gjenfunnet i Chile

Sommeren 2008 fikk Interpol Oslo tre saker fra Interpol Santiago. Sakene omhandlet beslag av gods gjort av chilensk tollvesen. Godset bestod av en pakke som hovedsakelig inneholdt smykker, og som var sendt fra Norge. Beslaget var blitt fotografert, og blant gjenstandene var det flere smykker med inskripsjoner som kunne la seg spore.

Ved søk i STRASAK ble deler av godset sporet til fire grove tyverier i Oslo høsten 2006. Oslo politidistrikt kontaktet de fornærmede, som bekreftet at deler av gjenstandene var deres. I samarbeid med Oslo politidistrikt og chilensk politi jobber Interpol-kontoret ved Kripas med å få tilbakeført de stjålne gjenstandene.

Angrepet på Norbybråten asylmottak

Den 25. juli 2008 ble Kripas anmodet om bistand til etterforskningsledelse i Østfold politidistrikt i forbindelse med et angrep på Norbybråten asylmottak i Våler.

Kvelden før var Norbybråten asylmottak i Våler blitt utsatt for angrep fra ca. 60 tsjetsjenere. Angrepet var rettet mot kurdere på mottaket, og var godt organisert. Angriperne hadde samlet personer fra store deler av Østlandet samt Sør- og Vestlandet.

Bakgrunnen for angrepet skal ha vært en pågående konflikt mellom kurdere og tsjetsjenske kvinner på mottaket. Angrepet resulterte i at ca. 39 kurdere ble skadet. Det ble brukt ulike slagvåpen, som stokker, jernrør og hammere. I tillegg ble det gjort omfattende skader på bygninger.

Etter uker og måneder med bred etterforskning ble totalt 60 personer siktet, og mange varetaktsfengslet. Sju personer ble høsten 2008 tiltalt for angrepet, og saken var ferdig behandlet i desember 2008. Påtalemyndigheten har som mål å tiltale ytterligere 21 tsjetsjenere. De aller fleste av de siktede er asylsøkere.

Saken har på grunn av omfanget vært spesiell. Den har krevd store ressurser, og selve organiseringen av etterforskningen har vært svært krevende. Logistikken har også vært krevende med transporter til og fra fengsel, fremstillinger i retten, vakt-hold osv. I tillegg er det brukt store ressurser på tolking. Så og si alle avhør, enten av fornærmede eller siktede, har måttet gjennomføres med tolk i arabisk, kurdisk og russisk.

Etterforskningsteamet har til tider bestått av totalt 25 personer fordelt på lokalt personell i Østfold politidistrikt og Kripas. Det har også vært tilknyttet ressurser fra PST, PU og UDI under etterforskningen.

Travellers

– irske asfaltarbeidere

■ Gjennom flere år har omreisende irske eller britiske asfalt- og steinleggere (ofte kalt travellers) oppsøkt Norge og tilbudt sine tjenester til privatpersoner. De har tilbudt asfaltering og steinlegging til lave priser, jobbet «svart» og krevd forhåndsbetaling, ofte uten å fullføre avtalt arbeid.

I områdene der disse gruppene har hatt tilhold, er det registrert en markant økning i kriminalitet som omfatter vinningsforbrytelser, alvorlige voldshandlinger og trusler. I 2008 kom Norges første dom om tvangsarbeid hvor domfelte tilhørte denne grupperingen. Rogaland politidistrikt stod for etterforskning og irettføring av denne saken.

Omfanget og organiseringen av virksomheten danner bildet av et godt organisert nettverk. Skatteunndragelser i millionklassen, tap av store verdier ved tyveri samt menneskehandelsaspektet gjør at den kriminelle virksomheten fremstår som en alvorlig samfunnstrussel.

Kripos utarbeidet derfor tidlig i 2008 en trusselvurdering med forslag til en rekke tiltak som ble gjennomført i løpet av året. Tiltakene omfattet blant annet et formalisert samarbeid med følgende etater: UDI, Toll- og avgiftsdirektoratet, Skattedirektoratet, Arbeidsdirektoratet og Handels- og servicenæringenes hovedorganisasjon (HSH).

En felles strategi ble lagt, med en svært offensiv tilnærming fra alle aktuelle aktører overfor disse omreisende asfalt- og steinleggergruppene. Det var enighet om å opptre med nulltoleranse der lovbrudd og ureglementerte forhold ble avdekket. Gjennom aktiv bruk av mediene fikk man rettet oppmerksomheten mot denne typen

aktivitet, og gitt en tydelig advarsel til befolkningen mot å takke ja til «lukrative» tilbud. Spesielt fikk man advart folk om faren for å komme i befatning med menneskehandel ved tvangsarbeid.

Flere steder lokalt i politidistriktene ble tilsvarende samarbeid opprettet. Her kom man også frem til gode, lokale tiltak for å bekjempe en samfunnskadelig virksomhet. De lokale mediene ble også benyttet i utstrakt grad. Kripos har i dette arbeidet hatt et nært og godt samarbeid med Rogaland politidistrikt. Distriktet har i tillegg til saken om tvangsarbeid jobbet svært godt strategisk for å forebygge denne typen virksomhet. De har i utstrakt grad benyttet og vært en pådriver for å utnytte mulighetene som ligger i utlendingsforvaltningen ved bruk av bortvisning og utvisning. I tillegg har politidistriktet hatt et tett samarbeid med fergeselskapet DFDS og politiet i Newcastle.

Kripos har lagt vekt på internasjonalt politisamarbeid. I september 2008 inviterte vi til et nordisk møte hvor temaet var problemer knyttet til disse omreisende asfalt- og steinleggerne. Politi fra Danmark, Finland, Sverige og Norge deltok. Felles utfordringer og informasjons- og erfaringsutveksling stod på dagsorden, og forslag til felles strategi ble utarbeidet.

Et nært og godt samarbeid med sambandstjenesten i London var også sentralt. Slik fikk man effektivisert håndteringen av aktuelle saker og utvekslingen av informasjon med Storbritannia. Det er og har vært avgjørende for norsk politi å tidlig få verifisere identitetsdokumenter til personer fra disse miljøene, nettopp for å kunne benytte regelverket innen forvaltningen tilstrekkelig.

Aktiv bruk av media som strategisk virkemiddel, samkjørte kontroller av politi-, toll- og skattemyndigheter samt utstrakt bruk av bortvisning og utvisning har vist seg å gi gode resultater. De tre siste årene frem til 2008 ble det notert en markant økning i antall saker der omreisende asfalt- og steinleggere var involvert, mens aktiviteten i 2008 har vært svært lav. Informasjon fra Storbritannia viser at Norge i 2008 ikke var et attraktivt land for disse miljøene. De rapporterte om svært vanskelige arbeidsforhold med dårlig medieomtale og høy aktivitet fra politi-, toll- og skattemyndigheter. Dommen for tvangsarbeid har helt sikkert også hatt forebyggende effekt.

Kripos samarbeider nå med Rogaland politidistrikt for å få utarbeidet en håndbok for håndtering av utfordringer med omreisende asfalt- og steinleggere. Selv om arbeidet ikke er sluttført, gjør erfaringene fra dette arbeidet at vi står sterkere og mer forberedt i fremtiden.

«Politiets røde knapp»

– tips.kripos.no

Den 4. september 2008 lanserte Kripos tipsmottaket for tips om internettrelaterte seksuelle overgrep mot barn, menneskehandel og rasistiske ytringer på Internett. I tillegg ble «politiets røde knapp» lansert som begrep. Begge disse tiltakene er sentrale forslag beskrevet i Faremo-rapporten av 2007.

Politiets røde knapp er en illustrasjon av en rød knapp med POLITI skrevet i hvitt, og er tilgjengelig for alle som ønsker å legge den på sitt nettsted og lenke til tips- og informasjonsnettstedet tips.kripos.no.

Hensikten med tipsmottaket og «politiets røde knapp» er å gjøre politiet synlig på nettet, og å gi publikum en mulighet til å henvende seg til politiet når de opplever noe som kan være straffbart, eksempelvis om noen utviser seksuelt krenkende eller annen uanstendig adferd i nærvær eller

overfor barn under 16 år. Mye av informasjonen på nettet er flyktig, og først gjennom analyse og bearbeidelse av tipsene kan politiet danne seg et bilde av hvem det er som utgjør en reel trussel mot barn og unge. Hensikten med Kripos' polititjeneste på nett er å stanse disse, og gjennom dette bidra til at nettet blir en tryggere arena for barn og unge. Kripos arbeider også problemorientert med de forskjellige aktørene på nettet. De største nettsamfunnene og Microsoft Live Messenger (MSN) bidrar til synliggjøring av politiet ved

POLITI

implementering av «politiets røde knapp». Ved å tipse Kripos om ulovlig atferd tar barn og unge selv ansvar for både egen og andres sikkerhet. Tipsmottaket er betjent 24 timer i døgnet gjennom desken ved Kripos. For mer informasjon besøk: tips.kripos.no

Operasjon «Buddy»

I midten av mars 2007 ble en mann på 33 år bosatt i Sandnes pågrepet og mistenkt for voldtekt av en ung kvinne i Agder politidistrikt. Ved ransaking av mannens bolig ble det funnet flere lagringsmedier med store mengder barnepornografiske bilder og filmsnutter av unge jenter i diverse positurer, både helt og delvis avkledd. Totalt ble det funnet bildemateriale på ca. 30 000 stillfoto og ca. 15 000 filmsnutter. Operasjon «Buddy» ble omtalt i årsrapporten fra 2007, og nå er sakene kommet for retten.

Etterforskningen i OP «Buddy» pågikk frem til november 2007, med hovedforhandlinger i flere instanser i 2008. Totalt er fem personer tiltalt i saken, og fire av dem er blitt dømt. Den siste saken skal behandles i løpet av 2009. I tillegg skal en av de andre sakene opp for Høyesterett i 2009. Det nasjonale statsadvokatembetet har aktoert de fleste av sakene i retten.

Dommer:

Hovedmannen:

I tingretten, februar 2008:

- ubetinget fengsel i 4 år for overtredelse av strl. § 195 første ledd andre straffealternativ, § 200 andre ledd andre punktum, § 204 a første ledd bokstav a.

I lagmannsretten, oktober 2008:

- ubetinget fengsel i 4 år og 3 måneder

Straffutmåling og erstatningskrav i denne dommen ble anket og kom opp for Høyesterett 3. februar 2009.

Øvrige tiltalte:

Tiltalte nr. 2: ubetinget fengsel i 2 år og 1 måned

Tiltalte nr. 3: betinget fengsel i 60 dager

Tiltalte nr. 4: ubetinget fengsel i 6 måneder

Tiltalte nr. 5: saken kom opp for retten i uke 24 i 2009

KRIPOS

Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet

Brynsalléen 6
Postboks 8163 Dep, 0034 Oslo
Telefon 23 20 80 00, desken 23 20 88 88
www.politi.no/kripos